

להינצל משופטי נפשו (הצלה מיצר הטוב !?)

ברכות דף ס"א:

תניא רבי יוסי הגלילי אומר צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו בינונים זה וזה שופטן שנאמר **יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו** אמר רבא כגון אנו בינונים אמר ליה אביי לא שביק מר חיי לכל בריה.

(שופט שתי משמעיות. שופט-דיין. שופט מנהיג - מה הכוונה כאן ? ועיין ר"א ומרש"א כאן)

בית הבחירה למאירי

צדיקים יצר טוב שופטן רשעים יצר הרע שופטן כלומר שהם נשמעים ליצר הרע ועל פיו גומרים דינם בינוניים זה וזה שופטן.

כלומר, ה"שופט" הוא האדם על פי עצם היצירה.

נתיבות עולם נתיב כח היצר פרק ד

כי היצר טוב הוא כח נבדל טוב באדם, ויצה"ר כח נבדל רע באדם, ולכך הם שופטים ומושלים באדם. והיינו שהיצר טוב שהוא כח נבדל הוא שופט אותו ופועל בו שיעשה הטוב ולכך נאמר ולבי חלל בקרבי, ופי' זה שנעשה חלל בשביל שפועל בו יצר טוב שיעשה הטוב, וכך יצה"ר הוא כח נבדל פועל באדם שיעשה הרע, ובינונים יצר טוב ויצה"ר פועלים בו.

שופט – מנהיג היצר מנהיג את האדם כיצד לנהוג.

תורת המגיד ש"ס ברכות

שמעתי מפי הרב החסיד המפורסם החכם האמיתי מו"ה זאב וואלף זללה"ה מזיטאמיר, שאמר כמדומה בשם הרב החסיד המגיד מו"ה דוב בער זצ"ל, היות שהאדם עובד לשני אדונים, וכמו שאמרו חז"ל [סא ב] בינונים זה וזה שופטן, פעם עובד ליוצרו ופעם ליצרו, ואינו יכול לדון בנפשו במה הוא דבוק יותר, אם להימין ואם להשמאל, והבחינה לזה שידע אדם בנפשו באיזה דרך קשורה נפשו יותר, זה ידע בהרהוריו בעת הפנאי, אם הרהוריו בדברי תורה ידע שנפשו אינה נפרדת מן התורה, וכך להיפך, וביותר בעת משכבו לישן שאז דעתו פנויה ביותר, יראה במה הוא מהרהר, בזה ידע איזה דרך אהובה לנפשו יותר.

באר מים חיים דברים פרשת שופטים

והנה צדיקים ורשעים הוא ממש הדבר האמור שצדיקים יצר טוב לבד שופטן כי לבן ברשותן ואינו שולט בהם יצר הרע כלל ואינו מתאוה כלל לשום תאוה חיצונית והיצר טוב לבד הוא המולך בכל אשר לו בכל איברי הגוף ואין אחר עמו. ורשעים להיפך יצר הרע לבד שופטן כי הם ברשות לבן והיצר הרע הוא המושל בו והוא הולך אחריו כשה לטבח ואין ביכולתו להתגבר עליו כלל אחרי אשר הוטמא במאוד מאוד בעבירות רעות ותאוות רעים ונשתקע בהם וקשה לו מאוד לנתק תאוותיו התקועים בעומקי מורשי לבבו בכח גדול וביד חזקה. ואמנם בינונים זה וזה שופטן... אמרו חז"ל (קידושין מ' ב) לעולם יראה אדם עצמו כאלו הוא חציו חייב וחציו זכאי וכו'. אשר על כן אם ידמה האדם בנפשו שהוא כבר בא למעלות הצדיקים שיצר טוב לבד שופטו ואין בו שום תאוה היצר הרע כלל ובאמת לא כן הוא. ח"ו עומד בסכנה גדולה כי אינו מכין עצמו למלחמה שנדמה לו שאין מי שעומד נגדו....

תניא ליקוטי אמרים פרק א

תניא [בספ"ג דנדה] משביעים אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ואפי' כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע וצריך להבין דהא תנן [אבות פ"ב] ואל תהי רשע בפני עצמך וגם אם יהיה בעיניו כרשע ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבו' ה' בשמחה ובטוב לבב ואם לא ירע לבבו כלל מזה יכול לבוא לידי קלות ח"ו.

אך הענין כי הנה מצינו בגמרא ה' חלוקות. צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו רשע ורע לו ובינוני. ופירשו בגמרא צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור וברעיא מהימנא פי' משפטים פי' צדיק ורע לו שהרע שבו כפוף לטוב וכו'.

ובגמרא ספ"ט דברכות צדיקים יצ"ט שופטן כו' רשעים יצה"ר שופטן בינונים זה וזה שופטן וכו' אמר רבה כגון אנא בינוני אי"ל אביי לא שביק מר חיי לכל בריה וכו'.

ולהבין כל זה באר היטב וגם להבין מה שאמר איוב [ב"ב פ"א] רבש"ע בראת צדיקי בראת רשעי כו' והא צדיק ורשע לא קאמר.

וגם להבין מהות מדרגת הבינוני שבודאי אינו מחצה זכיות ומחצה עונות שא"כ איך טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני ונודע דלא פסיק פומיה מגירסא עד שאפי' מלאך המות לא היה יכול לשלוט בו ואיך היה יכול לטעות במחצה עונות ח"ו.

ועוד שהרי בשעה שעושה עונות נקרא רשע גמור [ואם אח"כ עשה תשובה נקרא צדיק גמור] ואפילו העובר על איסור קל של דברי סופרים מקרי רשע כדאיתא בפ"ב דיבמות ובפ"ק דנדה ואפילו מי שיש בידו למחות ולא מיחה נק' רשע [בפ"ו דשבועי'] וכ"ש וק"ו במבטל איזו מ"ע שאפשי' לו לקיימה כמו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שעליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו' ופשיטא דמקרי רשע טפי מעובר איסור דרבנן וא"כ ע"כ הבינוני אין בו אפי' עון ביטול תורה

ומש"ה טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני.

והא דאמרי' בעלמא דמחצי' על מחצה מקרי בינוני ורוב זכיות מקרי צדיק הוא שם המושאל לענין שכר ועונש לפי שנדון אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין אבל לענין אמיתת שם התואר והמעלה של מעלת ומדרגות חלוקות צדיקים ובינונים ארז"ל צדיקים יצ"ט שופטן שנא' ולבי חלל בקרבי שאין לו יצה"ר כי הרגו בתענית אבל כל מי שלא הגיע למדרגה זו אף שזכיותו מרובים על עונותיו אינו במעלת ומדרגת צדיק כלל...

תניא ליקוטי אמרים פרק יג

ובזה יובן לשון מאמרז"ל בינונים זה וזה שופטן [פ"י יצר טוב ויצר הרע] דכתיב כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו ולא אמרו זה וזה מושלים ח"ו כי כשיש איזו שליטה וממשלה ליצר הרע בעיר קטנה אפי' לפי שעה קלה נקרא רשע באותה שעה.

אלא היצה"ר אינו רק עד"מ כמו שופט ודיין האומר דעתו במשפט ואעפ"כ יכול להיות שלא יהיה פסק הלכה כד למעשה מפני שיש עוד שופט ודיין החולק עליו וצריך להכריע ביניהם והלכה כדברי המכריע כך היצה"ר אומר דעתו... ומיד חולק עליו השופט השני שהוא הנפש האלקית... והלכה כדברי המכריע הוא הקדוש ברוך הוא העוזרו להיצר טוב כמאמר רז"ל אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו...

.... כמאמרז"ל אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע ולא רשע ממש אלא שיחזיק עצמו לבינוני ולא להאמין להעולם שאומרים שהרע שבו נתבטל לגבי הטוב שזו מדרגת צדיק אלא יהיה בעיניו כאלו מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו... ולא חלף והלך ממנו מאומה ואדרבה נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתיה ושאר ענייני עוה"ז ואף מי שבתורת ה' חפצו ויהגה בה יומם ולילה לשמה אין זו הוכחה כלל שנדחה הרע ממקומו אלא יכול להיות שמהותו ועצמותו הוא בתקפו ובגבורתו במקומו... רק שלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה של נפש הבהמית אינן מתלבשים במוח והפה והידיים ושאר אברי הגוף מפני ה' שנתן שליטה וממשלה למוח על הלב...

אבל לא נתבטל לגמרי בבינוני אלא בצדיק שנאמר בו ולבי חלל בקרבי והוא מואס ברע ושונאו בתכלית השנאה והמיאוס או שלא בתכלית השנאה כנ"ל.

נועם אלימלך דברים פרשת שופטים

שופטים ושוטרים כו' (טז, יח). נראה לפרש על דרך דאיתא בגמרא (ברכות סא ב) צדיקים יצר טוב שופטן כו',

יש לומר הפירוש, כי כן דרך הצדיקים שיש להם מוכיח בקרבם המוכיח אותם על כל מעשיהם אשר הם עושים מוכיח אותם על פניהם ומראה להם גם במעשיהם הטובים איך שחסרו ולא עשאו כהלכתן כראוי לעשות להבורא יתעלה וזהו יצר טוב שופטן¹.

¹ פירוש היצר הטוב מראה להם שעשו רע !

ולא כן הרשעים, כי נהפך הוא שכל מעשיהם טובים בעניהם וגם המעשים רעים שעשו מראה להם היצר הרע שטוב עשו. וזהו יצר הרע שופטן². בינונים זה וזה שופטן כמו שאמר התנא כגון אנו בינונים (שם), דהיינו שאדם צריך להחזיק עצמו בשני דרכים האלו להתווכח בקרבו תמיד על מעשיו שיהיו תמיד לנגד עיניו שהוא בעל חסרון שמחסר בעבודתו יתברך שמו ואינו יוצא ידי חובתו בעשותו אחת ממצות ד' בין וישכיל הטוב ויחשוב שלא עשאה כל הצורך בצלילות וזכות כראויה להשם יתעלה ויהיה שפל ונבזה בעיני עצמו אף על פי כן לא יחזיק עצמו כרשע חס וחלילה כאמרם ז"ל (אבות פ"ב מי"ג) אל תהי רשע בפני עצמך, והטעם הוא, כי אם חס וחלילה יחזיק עצמו כרשע אזי אין לבו בקרבו לעשות איזה מצוה או תורה ותפילה ואיזה עובדא כשרה וישרה, כי מתיימש עצמו באומרו שאין ראוי לזה ונמצא צריך האדם להחזיק בשני מדריגות יחדיו יהיו תמים אצלו כאמרם ז"ל (ברכות נד א) בכל לבבך בשני יצרך, וזהו כגון אנו בינונים. ובינונים זה וזה שופטים :

---

² היצר האב מראה להם שעשו טוב !